

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ЧИННИКИ ВАРІАТИВНОСТІ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

О. І. Божок

*Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут», Київ, Україна
bogok2009@yandex.ua*

У статті досліджуються актуальні аспекти становлення й розвитку корпоративної культури державного управління в Україні крізь призму диференціації культурного простору. Акцент ставиться на тому, що чинниками диференціації соціокультурної системи державного управління є контркультура та субкультури, які у комплексі відтворюють варіативність управлінської парадигми. Такими соціокультурними сегментами в системі корпоративної культури державного управління є контркультура олігархічного типу, ціннісним ядром якої є споживацька модель поведінки та культ грошей, й альтернативний олігархії варіант – адміністративна субкультура державних службовців як різновид сучасних професійних субкультур, що нині формується у складних умовах антропологічної кризи.

Феномен варіативності постає об'єктом міждисциплінарних досліджень, але у сучасній науковій дискусії лінгвістичні науки займають пріоритетне місце, визначаючи комунікативний простір як діалектне розмаїття лінгвістичних практик. Дослідження системи корпоративної культури державного управління у розрізі її варіативності є актуальним запитом сьогодення, оскільки ефективність функціонування державних інституцій залежить від соціокультурного контексту їх розвитку.

Наголошується необхідність творення релевантної моделі адміністративної субкультури, якою у сучасних умовах інформаційного суспільства є модель публічної служби як складовою концепції публічного адміністрування. «Публічний інтерес» до професійної діяльності державних службовців є новим вектором формування інноваційної моделі корпоративної культури державного управління з урахуванням чинників її соціокультурної варіативності.

Ключові слова: корпоративна культура, варіативність, культурний простір, субкультури, адміністративна субкультура, державне управління, державна служба, публічна служба.

SOCIOCULTURAL FACTORS VARIABILITY CORPORATE CULTURE GOVERNANCE

O. Bozhok

*National Technical University of Ukraine
«Kyiv Polytechnic Institut», Kyiv, Ukraine
bogok2009@yandex.ua*

The article explored the relevant aspects of the formation and development of the corporate culture of governance in Ukraine through the prism of cultural differentiation space. Emphasis is placed on the fact that socio-cultural factors differentiating governance is counterculture and subculture that reflect variation in complex management paradigm. These socio-cultural segments in corporate culture governance is counterculture oligarchic type, the value of which is the core consumer model behavior and the cult of money, and an alternate version of the oligarchy - the administrative subculture of civil servants as a kind of modern professional subcultures that now formed in the complex environment of anthropological crisis.

The phenomenon of variability arises object of interdisciplinary research, but in modern scientific discussion linguistic science take priority in determining the communicative space as dialectal linguistic diversity practices. The study of corporate governance culture in terms of its variability is relevant request today because the effective functioning of state institutions depends on the sociocultural context of development.

It is stressed the need for the creation of a relevant model of administrative subculture, which in the present conditions of the information society is a model of public service as part of the concept of

public administration. «Public interest» to the profession of civil servants is a new vector forming an innovative model of corporate governance culture, taking into account the factors of socio-cultural variability.

Keywords: corporate culture, variety, cultural space, subculture subculture administration, public administration, public service, public service.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Глобалізаційні виклики сучасного світу продукують динаміку суспільних перетворень у економічному, соціальному, культурному, вимірах національного державотворення. Цивілізаційний вибір майбутнього, сформований у аксіологічному та комунікативному контекстах, потребує виявлення специфіки модернізації державної служби в системі державного управління у соціокультурному дискурсі як такому, що висвітлює взаємопов'язані чинники творення соціальних структур та соціальних відносин, форми та способи їх буття у аксіосфері сучасного національного культурного простору. Як зазначає сучасна російська дослідниця І. І. Арсентьева: «Глобалізація призводить до зменшення ролі державних кордонів, збільшення мобільності праці і капіталу, розвитку єдиних стандартів і норм, а отже, і уніфікації світу. Відбувається докорінна трансформація та зміна національних інститутів державної влади» [1; 9].

У науковій площині гуманітарного знання використання методології соціального проектування ставить на меті відтворення сучасної моделі варіативності корпоративної культури державного управління у її преферентних культуротворчих смислах – цінності, норми, знання як аксіологічні константи культурного простору.

Метою статті є спроба автора проаналізувати сучасні концепції варіативності у площині гуманітарних наук; виявити соціокультурні чинники варіативності корпоративної культури державного управління; систематизувати комплекс соціокультурних диференціацій культурного простору державного управління та з'ясувати суспільну запотребованість релевантних субкультурних практик у контексті державотворчих процесів.

Визначена мета обумовлює вирішення наступних завдань: розробити типологію наукових досліджень феномену варіативності на теоретичних засадах міждисциплінарного підходу; визначити критерії соціокультурної диференціації культурного простору; обґрунтувати суспільно значимі прояви соціокультурного розшарування корпоративної культури державного управління; довести, що субкультурні практики є специфічними варіаціями корпоративної культури державного управління, серед яких особливо вирізняється адміністративна субкультура як релевантна модель «публічного адміністрування».

РЕЗУЛЬТАТИ ТЕОРЕТИЧНОГО АНАЛІЗУ ПРОБЛЕМИ

У сучасному науковому світі феномен варіативності субкультур може бути досліджений на засадах міждисциплінарної методології, тому сьогодні вектором наукових досліджень субкультур є різнобічні дослідницькі інтереси до осмислення теоретико-методологічних засад гуманітарної концепції варіативності. Соціально-філософська рефлексія субкультурної варіативності сучасного соціуму дає гносеологічні універсалиї професійного розшарування в суспільстві, зокрема приділяє увагу діяльнісному та аксіологічному підходам до експлікації професійного середовища адміністративного менеджменту у системі державного управління.

Преференції щодо виявлення особливостей феномену варіативності мають лінгвістичні науки, у царині яких об'єктами дослідження виступили художні та фольклорні матеріали. Національний культурний простір творчості є поліваріантним феноменом, який завжди представлений локальними, регіональними особливостями: діалектами – специфічними ареалами етнічного розмаїття соціуму. У науковій дискусії Коць-Григорчук Л. М., Бородин М. А., Назарова Т. В. окреслюють проблематику варіативності «діалектної просторової конструкції» у географічних межах українського мовного поля, у якому формуються системно-структурні сегменти. Так, українська дослідниця Л. М. Коць-Григорчук зазначає, що діалектною просторовою конструкцією «є діалектне утворення, яке має своє ядро і свою периферію». Експлікуючи теоретичні надбання структуралізму, авторка обстоює думку про динаміку діалектних трансформацій: «...щоб виявити процеси, що, відбуваючись у мовах, викликають зміни, необхідно було ствердити безперервність мовного (діалектного) простору, його континуальність» [10, 43–45].

На думку багатьох науковців-лінгвістів, текстуалізація й осмислення твору обумовлюють його якісне перетворення. Такі автори, як С. М. Грица, А. А. Смирнов, Ю. В. Рождественский, С. Н. Азбелев, Б. Н. Путилов, К. В. Чистов, П. І. Зинченко та інші, визначають варіативність через уявлення про різні форми вираження сутності тексту, його стилістику, модифікації, різновиди. «Спроби «висловити зміст інакше» є одним із засобів розуміння», – зазначає радянський автор П. І. Зинченко [6, 322].

Варіативність соціумних практик у сучасному суспільстві є багатоаспектним явищем, що висвітлює палітру первинних форм, ознак, варіацій соціальних верств, їх послідовний взаємозв'язок та динаміку трансформацій. На думку вченої С. М. Грица, «сталі і змінні величини варіантного ряду одного твору, найкраще простежуються в процесі його часового і просторового руху...неповний чи пошкоджений варіант у серії інших може бути гранню, яка доповнює цілісність» [3, 40–52].

Феномен варіативності як преферентний чинник диференціації комунікативних практик досліджує російська авторка Л. Г. Кім, яка зауважує, що саме варіативність продукує інтерпретаційні процеси розпізнавання тексту та його творче перетворення у смислову комунікативну модель: «креативність інтерпретаційного мовно-мисленнєвого процесу визначає різновекторний характер його розвитку, що містить точки розгалуження інтерпретаційних ходів, які визначають вибір суб'єктом-інтерпретатором смислової версії і мовних засобів її втілення, що детермінують множинність (варіативність) інтерпретаційного результату» [8, 29].

Наукову експлікацію поняття «варіативність» у площині соціологічних наук було розпочато у дослідницьких роботах співробітників Інституту соціології НАН України. Субкультурна варіативність українського соціуму як сфера дослідницьких інтересів науковців Л. Ази, І. Бекешкіної, О. Вишняк, О. Злобіної, Н. Костенко, А. Ручки, Л. Рязанової, Л. Скокової, Н. Соболевої, Р. Шульги продукована соціокультурними аспектами становлення багатозарового поля культури як надскладного явища, диференційованого культурними угрупованнями у соціальних, політичних, медійних, демографічних, територіальних та інших аспектах. Динаміка соціокультурного поступу українського суспільства обумовлена нечіткою, тліючою базовою культурою, її ціннісно-нормативним ядром, що не універсалізує духовні типи української нації, а викликає суспільну запотребованість діяльнісного перетворення або заміщення складових багатозарового культурного поля. «Сучасний український соціум характеризується не тільки соціальною гетерогенністю, фрагментарністю, нерівністю, а й широкою субкультурною варіативністю... Суттєвим є те, що певний соціум у контексті соціокультурного аналізу позиціонується як цілісна культурна система, а його структурні складники (групи, об'єднання, асоціації) – часткові культури або субкультури» [15, 5].

У процесі соціокультурного перетворення традиційних функцій культури людство продукує своєрідний феномен багатозаровості як розмаїття об'єктивних культурних форм буття людини, завдяки чому відбувається опредмечування духовно-творчого потенціалу людини шляхом вивільнення її культуротворчої суті. У сучасному суспільстві виникають принципово нові, культурні «шари» реальності як специфічні прояви багатомірності буття людини у світі.

Принцип варіативності як своєрідний алгоритм формування культурного простору на основі субкультурних та контркультурних варіацій визначається мобільністю соціокультурного розширення суспільних сфер. Суспільний механізм формує типологію ознак, критеріїв та чинників соціальної стратифікації, змінюючи її на соціокультурну у розмаїтті соціальних утворень, які не є концептуально оформленими у соціальні страти та прошарки, але є активно затребуваними у системі соціальних відносин.

Сучасна дослідниця Н. З. Сизова у соціально-філософському дослідженні ретроспектив соціокультурної стратифікації характеризує елементну структуру суспільства, виокремлюючи феномен інтелігенції як альтернативний варіант теорії еліт, запропонований західним науковим співтовариством. Саме інтелігенція, на думку Н. З. Сизової, є соціокультурним сегментом в координатній системі суспільних відносин, оскільки «не має статусу соціальної групи, страти, класу тощо, тобто не є актуалізацією методологічних одиниць аналізу структурного складу суспільства... В якості підстави для виділення таких елементних складових соціальної структури суспільства, як соціальна група, соціальна страта, клас виступають власне соціальні ознаки: вид діяльності, дохід, престиж, освіта, місце в суспільному розподілі праці» [14, 49].

Концептуалізація принципу варіативності соціокультурних систем в усталених (територіальних) та дифузних спільнотах (цільових об'єднаннях, спільнотах, угрупованнях) віддзеркалює характеристику соціумних джерел та аксіосферу їх виникнення, які відтворюють диференційований підхід у впорядкуванні культуротворчих практик. Поняття соціумного джерела розуміємо як центральне ядро, навколо якого нарощується потенціал ускладнення соціальних взаємозв'язків із розвитком нових унікальних якостей та форм «центру», які можуть бути відхиленнями від його «зразкових» характеристик. Культурний контекст творення соціумних джерел має свій прояв у змістовному наповненні соціальних зв'язків, відносин і структур у аксіологічному, морально-етичному, нормативно-регулятивному аспектах.

Культура як духовний вимір суспільного розвитку завжди віддзеркалює якісні зміни у суспільстві, творить аксіосферу суспільства та відповідні їй способи і форми людської діяльності, зафіксовані у культурних артефактах. В умовах динамічних соціальних трансформацій саме за-

вдяки культурі формується нова світоглядна парадигма, наукова і культурна картини світу, що свідчить про певний рівень духовного розвитку людства. Перетворення самої культури відбувається, на думку російського культуролога В. І. Дружиніна, еволюційно, шляхом заміщення її багатоманітних форм, що не відповідають суспільним потребам, і одночасним, збереженням тих, які залишаються актуальними у соціумі. «Поняття «еволюція» не розглядає зіткнення культурних об'єктів і культурних форм. Навпаки, культурна революція представляє собою заперечення деякими культурними формами інших... Стосовно культури, заперечення представляється як переосмислення об'єктів культури та культурологічних концепцій. Частина об'єктів культури при цьому втрачає свою вихідну значимість» [4, 117–118].

Комунікативна парадигма соціального і культурного продукує виокремлення специфічних рис людської взаємодії. Культура як цілісна система форм і способів життєдіяльності людства, єдність якої у її різноманітності, є багатофункціональним феноменом. У загальноісторичному та конкретно-історичному періодах культура постає як трансляційний механізм наслідування соціального досвіду з покоління до покоління, творення духовної і мистецької спадщини людства, системи заходів збереження і розповсюдження духовних цінностей. Так, суспільний поділ праці став передумовою культурного прогресу, продукуючи варіативність культурних зразків, форм та способів людської діяльності у єдності культурної системи. Діяльність як суспільно-історична категорія вивільняє людинотворчі фактори адаптивно-адаптуючого розвитку людини. Суспільна запотребованість діяльності, її соціальний сенс продукують низку критеріїв соціокультурної диференціації суспільства, виокремлюючи серед них творчу і «побутову», елітарну і масову, а також професійну діяльність.

Соціокультурна диференційованість соціуму вивільняє розмаїття субкультурних сегментів, завдяки яким у суспільстві виокремлюються різні соціальні групи (спільноти, об'єднання), але у контексті виявлення скоріше їх культуротворчого потенціалу, специфічного типу образів і стилів буття людини, ніж структурованості соціальних зв'язків і взаємодій. «Субкультурні комплекси проявляють себе як узагальнені смисли соціальної дії певних соціальних груп людей. І хоча ці комплекси являють собою цілком об'єктивні (по відношенню до окремих індивідів) духовні феномени, реальними носіями субкультур різних верств населення і соціальних інститутів є цілком конкретні, діючі люди, зайняті в окремих структурах суспільного організму» [12, 4].

Феномен субкультури – дуже складний та суперечливий сегмент панівної культури у суспільстві, який постає як соціокультурний чинник варіативності цілісного культурного простору. Субкультура є особливим типом світогляду і може виконувати функції рефлексії усталених форм буття, реагування на застарілі культурні норми та зразки; продукування творчих стимулів до відтворення нової світоглядної системи; інтеграцію людини у референтні групи з подібною аксіосферою. Сучасна дослідниця А. В. Міхєєва стверджує, що «аналіз окремих субкультур не може проводитися без з'ясування природи адаптаційної специфіки, що викликала до життя даний алгоритм, і проведеної історичних та антропологічних аналогій» [11, 9].

Розмаїття специфічних контркультурних, субкультурних форм та ідентичностей розшаровують культурне поле пострадянських управлінських систем, виокремлюючи палітру варіацій, соціокультурних сегментів домінуючої корпоративної культури державного управління. Західний науковець А. Коусон, досліджуючи феномен корпоративності в управлінських системах, пропонує виокремити мікротехнологічний рівень корпоративних стратегій організації, мезорівень як політичний і соціально-економічний вимір стратегічного управління на галузевому рівні та макрорівень як простір стратегічного впливу державних інтересів [16].

Корпоративні технології у державному управлінні виступають чинником творення корпоратизму. Корпоратизм є управлінською технологією стратегічного розвитку західного типу, імплементація якої у країнах пострадянського простору набула перетвореної форми корпоративної культури, за визначенням автора С.П. Перегудова, «корпоративно-олігархічної організації політичної влади» [13].

«Олігархічний корпоратизм» як організаційна модель, що суперечить аксіологічній системі громадянського суспільства, є одним із проявів контркультурних формувань, що актуалізуються в умовах невизначеності трансформаційних процесів. «Олігархія з'явилась у винятковий історичний період, коли перед країнами пострадянського простору постали три виклики небувалої ваги: створення власних держав, перетворення адміністративно-командної системи економіки на ринкову та впровадження демократичних інститутів і практик у суспільне життя. Олігархія стала своєрідною відповіддю цих незрілих, недорозвинутих і недомодернізованих суспільств на ці виклики історії» [9, 105].

Сучасне суспільство в умовах антропологічної кризи має всі тенденції до поступового формування деаксіологізованої суспільної свідомості як такої, що є результатом зруйнованої ціннісної системи від деконструктивних впливів зовнішнього середовища. У антропологічному аспекті

помітні сутнісні деформації усталених норм буття в суспільстві, зокрема, аксіосфери управлінської парадигми, які продукують перетворені форми корпоративної культури державного управління. У відповідь домінуюча культура як цілісна система продукує унікальні культурні підсистеми «швидкого реагування» – контркультуру та субкультури як адаптаційні механізми до нестійкого, рецесійного культурного простору.

Актуальною національною проблемою сучасності залишається олігархічний корпоратизм, представлений контркультурним сегментом у вітчизняній системі державного управління, який нівелює демократичні перетворення соціальної, культурної та духовної сфер суспільства. Соціальна роль олігархії як контркультурного формування має свій прояв у споживацькому стилі та способі організації соціально-професійних відносин владного характеру. Гроші як преферентна цінність багатьох сучасних олігархів-управлінців є кореляційним чинником соціокультурної диференціації у системі управлінської культури національного виміру. «Роль грошей в культурі транслюється з покоління в покоління і володіє постійністю, адаптує і приймає в себе новий досвід сприйняття грошей, перетворюючись на комплекс архаїчних, само собою зрозумілих уявлень про гроші. Між тим очевидно, що кількісний аспект грошей витіснив якісні знання про них, закладені культурою» [2, 17].

Національна корпоративна культура державного управління сьогодні є диференційованою також і субкультурами різних типів, які можна класифікувати за принципами віддаленості від аксіологічного ядра базової культури, за сутнісними характеристиками, знаковими, іміджевими формами прояву на рівні комунікативних відносин між державою і громадянським суспільством. Корпоративна культура у соціально-управлінському дискурсі є сукупністю специфічних культурних підсистем, якими сьогодні можна ефективно керувати: «суб'єкт управління, впливаючи на дані підсистеми, чинники та соціальні умови, формує таку корпоративну культуру, яка найбільшою мірою відповідає управлінським цілям і завданням» [7, 18].

Субкультурні варіації світоглядного розмаїття корпоративної культури державного управління виконують креативні місії суспільного значення: розвитку та перетворення усталених форм буття соціальних інститутів, їх адаптації до суспільних змін та конституювання модерних, інноваційних соціокультурних проєктів майбутньої дійсності. Альтернативою контркультурі корпоративного олігархізму є адміністративна субкультура як комплексний механізм адаптації службовця до соціально-професійних стандартів та зразків державної служби, структурними елементами якого, за визначенням О. М. Науменко, «є правові та моральні норми, що регулюють діяльність державної служби, характер політичної влади, ступінь досконалості організації, професіоналізм керівників і виконавців» [12, 145]. На нашу думку, професійна субкультура державних службовців являє собою універсальну вертикальну ієрархічну структуру в системі корпоративної культури державного управління, яка виступає аксіологічним ядром адміністративної діяльності у її смислово, комунікативному та іміджевому значеннях у мережевій конструкції державно-управлінського механізму.

У аксіологічному вимірі корпоративність сьогодні трансформується швидше за ментальність, тому актуальною постає праксеологічна функція творення нових соціальних стандартів та зразків комунікативних практик, де були б враховані сучасні тенденції щодо світової інтеграції у взаємодії із металічними особливостями нації. У сучасному інформаційному суспільстві релевантною моделлю адміністративної субкультури є модель публічної служби – «професійної діяльності осіб, які займають посади в державних органах, в органах місцевого самоврядування та в інших органах публічної влади, мають статус публічного службовця, виконують повноваження публічної адміністрації та публічні функції» [5; 486]. Публічна служба є складовою концепції публічного адміністрування, особливо затребуваної у громадянському суспільстві, під час становлення й розвитку державно-публічних відносин нового соціального типу [5, 488].

ВИСНОВКИ

У соціально-управлінському дискурсі «публічний інтерес» до професійної діяльності державних службовців є новим вектором формування інноваційної моделі корпоративної культури державного управління. У сучасному українському суспільстві ефективне управління корпоративною культурою державного управління потребує соціальної діагностики чинників її соціокультурної варіативності, серед яких виділяємо адміністративну субкультуру державних службовців, яка є перспективним об'єктом для подальших наукових досліджень міждисциплінарного рівня.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арсентьева И. И. Глобализация и перспективы мирового развития / И. И. Арсентьева // Известия Российского Государственного педагогического университета им. А. И. Герцена. – 2008. – Вып. № 81. – С. 7–15.
2. Васильева И. А. Деньги как феномен культуры : к вопросу о границах культур философского исследования / И. А. Васильева // Вестник Томского государственного университета. Культурология и искусствоведение. – 2011. – Вып. 3. – С. 12–18.
3. Грица С. М. Категорія парадигми у вивченні варіаційної специфіки фольклору / С. М. Грица // Фольклор у просторі і часі. – Тернопіль : Астон, 2000. – С. 111–128.
4. Дружинин В. И. Символы и ценности культуры как философская переоценка ценностей / В. И. Дружинин // Вестник Тульского государственного университета. – 2011. – Вып. 2. – С. 111–120.
5. Енциклопедія державного управління у 8 т. / наук. ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк; Національна академія державного управління при Президентові України. — К. : НАДУ, 2011. Т. 8: Публічне врядування / наук.ред.кол.: В. С. Загорський (голова), С. О. Телешун (співголова) [та ін.]; Львівський регіональний інститут державного управління Національна академія державного управління при Президентові України. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2011. – 630 с.
6. Зинченко П. И. Непроизвольное запоминание / П. И. Зинченко. – М. : Акад. пед. наук РСФСР, 1961. – 562 с.
7. Калмыков Н. Н. Корпоративная культура как фактор управления в государственной гражданской службе: автореф. дис. ... канд. социол. наук : 22.00.08 / Н. Н. Калмыков; Российская академия народного хозяйства и государственной службы при Президенте Российской Федерации. – Москва, 2013. – 25 с.
8. Ким Л. Г. Модель интерпретационного процесса и факторы, детерминирующие вариативность интерпретационного результата / Л. Г. Ким // Вестник томского государственного университета. – 2009. – Вып. 318. – С. 29–36.
9. Коржов Г. О. Олігархія як модель обмеженої модернізації / Г. О. Коржов // Український соціум : Соціологія. Політика. Економіка. Педагогіка : Науковий журнал. – № 1. – 2007. – С. 104–114.
10. Коць-Григорчук Л. М. Еволюція українського мовлення в діалектному просторі / Л. М. Коць-Григорчук // Українська мова. – 2011. – № 3. – С. 41–51.
11. Михеева А. В. Адаптационная модель субкультуры : социально-философский аспект : диссертация канд. филос. наук: 09.00.11 / А. В. Михеева; [Новосиб. гос. техн. ун-т]. – Новосибирск, 2008. – 144 с.
12. Науменко О. М. Становлення й розвиток адміністративної субкультури в Україні: дис. ... канд. філософ. наук : 09.00.03 / О. М. Науменко; Південноукр. держ. пед. ун-т (м. Одеса) ім. К. Д. Ушинського. – О., 2006. – 199 с.
13. Перегудов С. П. Новый российский корпоратизм: от бюрократического к олигархическому / С. П. Перегудов // Полис. – 1998. – № 4. – С. 114–119.
14. Сизова Н. З. От социальной к социокультурной стратификации общества : историко-философская реконструкция // Вестник Томского государственного университета. – Вып. 325. – 2009. – С. 49–51.
15. Субкультурна варіативність українського соціуму / НАН України, Інститутсоціології; Л. О. Аза, І. Е. Бекешкіна, О. І. Вишняк [та ін.]; За ред. Н. В. Костенко, А. О. Ручки. – К. : Інститут соціології НАН України; ТОВ «Поліграфічний центр «Фоліант», 2010. – 288 с.
16. Cowson A. (1986) *Corporatism and Political Theory*. London.

REFERENCES

1. Arsent'eva, I. I. (2008) Globalizatsiia i perspektivy mirovogo razvitiia. Izvestiia Rossiiskogo Gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta im. A. I. Gertsena, 81, 7–15.
2. Vasil'eva, I. A. (2011) Den'gi kak fenomen kul'tury: k voprosu o granitsakh kul'tur filosofskogo issledovaniia. Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta. Kul'turologiia i iskusstvovedenie, 3, 12–18.
3. Gryca, S. M. (2000) Kategorija paradygmy u vyvchenni variacijnoi' spetsyfyky fol'kloru. Fol'klor u prostori i chasi. Ternopil': Aston, 111–128.
4. Druzhinin, V. I. (2011) Simvoly i tsennosti kul'tury kak filosofskaia pereotsenka tsennostei. Vestnik Tul'skogo gosudarstvennogo universiteta, 2, 111–120.

5. Encyklopedija derzhavnogo upravlinnja u 8 t. (2011) naukovyj redaktor kol.: Ju. V. Kovbasjuk; Nacional'na akademija derzhavnogo upravlinnja pry Prezydentovi Ukraïny. Kyi'v: NADU, T. 8: Publichne vraduvannja / naukovyj redaktor kol.: V. S. Zagors'kyj, S. O. Teleshun; L'vivs'kyj regional'nyj instytut derzhavnogo upravlinnja Nacional'na akademija derzhavnogo upravlinnja pry Prezydentovi Ukraïny. L'viv : LRIDU NADU.
6. Zinchenko, P. I. (1961) Neproizvol'noe zapominanie. Moskva: Akademiia pedagogicheskikh nauk RSFSR.
7. Kalmykov, N. N. (2013) Korporativnaia kul'tura kak faktor upravleniia v gosudarstvennoi grazhdanskoi sluzhbe: avtoreferat dissertacii ... kandidata sotsiologicheskikh nauk : 22.00.08; Rossiiskaia akademiia narodnogo khoziaistva i gosudarstvennoi sluzhby pri Prezidente Rossiiskoi Federatsii, Moskva.
8. Kim, L. G. (2009) Model' interpretatsionnogo protsessa i faktory, determiniruiushchie variativnost' interpretatsionnogo rezul'tata. Vestnik tomского gosudarstvennogo universiteta, 318, 29–36.
9. Korzhov, G. O. (2007) Oligarhija jak model' obmezhenoi' modernizacii'. Ukraïns'kyj socium : Sociologija. Polityka. Ekonomika. Pedagogika: Naukovyj zhurnal, 1, 104–114.
10. Koc'-Grygorchuk, L. M. (2011) Evoljucija ukrai'ns'kogo movlennja v dialektnomu prostori. Ukraïns'ka mova, 3, 41–51.
11. Miheeva, A. V. (2008) Adaptacionnaja model' subkul'tury : social'no-filosofskij aspekt : dissertacija kandidata filosofskih nauk: 09.00.11, Novosibirskij gosudarstvennyj tehničeskij universitet, Novosibirsk.
12. Naumenko, O. M. (2006) Stanovlennja j rozvytok administratyvnoi' subkul'tury v Ukraïni: dysertacija kandydata filosofsk'kyh nauk: 09.00.03; Pivdenoukraïns'kyj derzhavnyj pedagogichnyj universytet im. K. D. Ushyns'kogo, Odesa.
13. Peregudov, S. P. (1998) Novyj rossijskij korporatizm : ot bjurokraticeskogo k oligarhicheskomu. Polis, 4, 114–119.
14. Sizova, N. Z. (2009) Ot social'noj k sociokul'turnoj stratifikacii obshhestva: istoriko-filosofskaja rekonstrukcija. Vestnik Tomского gosudarstvennogo universiteta. 325, 49–51.
15. Subkul'turna variatyvnist' ukrai'ns'kogo sociumu. (2010) Aza, L. O., Bekeshkina, I. E., Vyshnjak, O. I.; Za redakcijeju Kostenko, N. V., Ruchky, A. O., Kyev: Instytut sociologii' NAN Ukraïny; TOV «Poligrafichnyj centr «Foliant».
16. Cowson, A. (1986) Corporatism and Political Theory. London.

Стаття надійшла до редакції 12.02.2014 р.